

Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə Azərbaycanada 2026-cı ilin "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilməsi dövlətin uzunmüddətli inkişaf strategiyasının mühüm tərkib hissəsidir. Bu qərar ölkəmizdə aparılan genişmiqyaslı quruculuq işlərinin, müasir şəhərsalma prinsiplərinə əsaslanan inkişaf modelinin və milli memarlıq irsinin qorunmasına verilən xüsusi dəyərin bariz ifadəsidir.

Azərbaycanın tarixi memarlıq ənənələri minilliklər boyu formalaşaraq zəngin və çoxşaxəli bir irs yaradıb. Ən qədim memarlıq nümunələrinə malik olması xalqımızın yüksək mədəni inkişaf səviyyəsindən xəbər verir. Qobustan qayaüstü rəsmləri və ilkin yaşayış məskənləri, Naxçıvan və Qarabağ ərəzilərində aşkar edilmiş qədim yaşayış yerləri, ibadət məkanları bu irsin əsas təzahürlərindəndir. Bu abidələrdə daşdan davamlı istifadə, məkan quruluşunun təbii landşaftla uzlaşdırılması və müdafiə məqsədli planlaşdırma qədim Azərbaycan memarlığının əsas xüsusiyyətlərindəndir. Həmin nümunələr sonrakı dövrlərdə yaranmış memarlıq məktəbləri üçün möhkəm bünövrə rolunu oynayıb. Şirvanşahlar Saray Kompleksi, Atəşgah, Qarabağ, Naxçıvan və Şəki memarlıq məktəbləri bu ənənələrin canlı nümunələrinə çevrilib.

Azərbaycan memarlığı əsrlər boyu Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin sintezini özündə əks etdirərək milli kimliyimizin formalaşmasında mühüm rol oynayıb. İçərişəhərdən tutmuş Şəki Xan Sarayına, Qarabağ memarlıq məktəbindən Bakı modernizminə qədər zəngin irs bu gün də milli kimliyimizin ayrılmaz hissəsidir. Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında 2026-cı ilin "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilməsi haqqında" sərəncamında bildirildiyi kimi, Azərbaycanda şəhərsalma və memarlıq ənənələrinin çoxəsrlik zəngin bir keçmişi vardır. İpək yolu üzərində yerləşən və mühüm ticarət, sənətkarlıq, mədəniyyət mərkəzləri kimi Şərq ölkələri ilə sıx iqtisadi, siyasi və

Milli irs və müasirliyin vəhdəti

mədəni əlaqələr quran iri şəhərlərimizin özünəməxsus simasının formalaşmasında qiymətli memarlıq abidələri müstəsna rol oynamışdır.

Yerli təbii materiallardan - daş, kərpic və ağacdan məharətlə istifadə, ornamentlərin incəliyi, naxışların ahəngi Azərbaycan memarlığının əsas səciyyəvi cəhətlərindəndir. Bu irs yalnız estetik gözəllik deyil, həm də xalqın dünyagörüşünü, həyat tərzini və milli kimliyini əks etdirən mühüm mədəni yaddaşdır və müasir şəhərsalma proseslərində də həm nümunə,

həm də ilham mənbəyi kimi çıxış edir. Dövlət başçısının sözügedən sərəncamında vurğulandığı kimi, Azərbaycan şəhərsalma və memarlıq sənətinin bariz nümunələri olub. Daim yüksək inkişaf səviyyəsinə görə seçilən tarixi şəhərlərimiz ötən dövrlərin memarlıq tendensiya-larına uyğun böyüyüb genişlənməklə bərabər, yerli mədəniyyətin əsas xüsusiyyətlərini qoruyub saxlamışdır. Ötən əsrin sonlarında Azərbaycan dövlət müstəqilliyinə qovuşdu. Sənəddə qeyd olunduğu kimi, ötən müddətdə dövrün qabaqcıl ya-

naşmalarını və milli təcrübələri əks etdirən layihələrin gerçəkləşdirilməsi sayəsində şəhərsalma sənətinin yüksək mə-nəvi-estetik təsir gücünə malik orijinal nümunələri yaradıldı: "Mövcud möhtə-şəm binalar sırasına daimi yeniləşmə rəmzi olan Heydər Əliyev Mərkəzi, Alov qüllələri kimi modern üslublu unikal me-marlıq abidələrinin və Ağ Şəhər komp-leksinin əlavə edilməsi ilə paytaxtın mənzərəsi daha da zənginləşmiş, region-ların memarlıq siması xeyli dəyişərək ye-ni şəkil almışdır".

Lakin respublikamız müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra keçdiyi çətin sınaqlar əksər sahələr kimi, şəhərsalma və me-marlıqda da dərin və dəhşətli izlər qoydu. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur ərəziləri Er-mənistan tərəfindən münəqişə ocağına, müharibə meydanına çevrildi. Həmin bö-lgələrimiz 30 ilə yaxın Ermənistanın işğalı altında qaldı. Erməni vandalları istər tari-xi, istərsə də müasir tikililəri uçurub da-ğıtıdılar. Azərbaycanın dünya və ölkə əhə-miyyətli abidələrini, nadir memarlıq nü-munələrini yerlə yeksan etdilər.

2020-ci ildə Vətən müharibəsi və 2023-cü ildə antiterror əməliyyatında qazandığımız möhtəşəm qələbələr nəti-cəsində ədalət bərpa edildi. Azərbaycan tam suverenliyinə nail oldu. İşğaldan azad olunmuş Qarabağda və Şərqi Zən-gəzurdə Vətən müharibəsindən qısa müddət sonra genişmiqyaslı tikinti, qu-ruculuq işlərinə başlandı. Ermənista-nın onilliklər boyu xarabalığa çevirdiyi həmin ərəzilərimiz "Böyük qayıdış" proqramı çərçivəsində görülən işlər sa-yəsində dirçəlir.

Bu gün Qarabağ və Şərqi Zəngəzur-da "ağıllı şəhər" və "ağıllı kənd" kon-sepsiyalarının tətbiqi Azərbaycanın həm də gələcəyə baxışını nümayiş etdirir. Həmin ərəzilərdə yenidən qurulan şəhər və kəndlər müasir urbanistika nümunəsi olmaqla yanaşı, milli memarlıq element-lərini də özündə birləşdirir. Burada hə-yata keçirilən layihələr yalnız infra-strukturun bərpası deyil, həm də sosial həyatın yenidən qurulması, keçmiş məc-buri köçkünlərin doğma yurdlarına la-yiqli şəkildə qayıdışının təmin olunması məqsədi daşıyır. Şəhərsalma və me-marlıq sahəsində əldə edilən bu təcrübə öl-kənin digər bölgələri üçün də model ro-lunu oynayır.

Müasir dövrdə şəhərsalma təkcə bi-naların inşası deyil, insan üçün rahat, təhlükəsiz, ekoloji cəhətdən dayanıqlı yaşayış mühitinin yaradılması deməkdir. Yeni konsepsiya yaşıl zonaların geniş-ləndirilməsini, nəqliyyat infrastruktur-u-nun optimallaşdırılmasını, enerjiyə qə-naət edən texnologiyaların tətbiqini və rəqəmsal şəhər modellərinin qurulması-nı nəzərdə tutur.

Son illər Azərbaycanda həyata keçi-rilən sosial-iqtisadi islahatlar fonunda şəhərsalma və memarlıq sahəsi prioritet istiqamətlərdən birinə çevrilib. Paytaxt Bakı ilə yanaşı, regionlarda aparılan abadlıq-quruculuq işləri, yeni yaşayış massivlərinin salınması, infrastruktur la-yihələrinin icrası ölkənin ümumi inkişaf mənzərəsini köklü şəkildə dəyişib. Söz yox ki, "Şəhərsalma və Memarlıq İli" bu proseslərin sistemli davam etdirilməsinə yeni təkan verəcək.

*Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"*